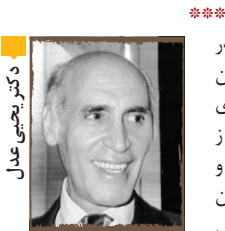


پزشکی که شیفته یاد دادن بود



■ موضوع: پدر جراحی و بیهوشی نوین ایران
■ ویژگی: راهاندازی بخش جراحی اورژانس بیمارستان سینا



دکتر یحیی عدل

در سال ۱۲۸۷ شمسی، در تهران پسری از خاندان اعیان و اشراف تبریزی متولد شد که بعدها از سرآمدان علم پزشکی و بنیانگذار جراحی نوین در ایران نام گرفت. پدرش «یوسف عدل» در آن

زمان، کفالت حکومت آذربایجان را داشت و در دوره رضاشاه چند دوره وکیل مجلس بود.

نصرالله حدادی، تهران پژوه، می گوید: «پدر یحیی، او را به همراه عمویش برای ادامه تحصیل به فرانسه فرستاد. در پاریس به یک پانسیون فرستاده شدند که صاحب پانسیون خانمی فرانسوی الاصل بود. او پسرش را در جنگ جهانی اول از دست داده بود و در نهایت دقت و توجه مراقب درس و تربیت یحیی عدل بود. خدمات این زن آنقدر تأثیرگذار بود که دکتر یحیی عدل تا زمانی که این زن زنده بود در سفرهایش به پاریس حتماً به او سر می زد.»

دکتر عدل بعد از گذراندن دوره جراحی عمومی و مطالعات درباره اورولوژی با اتمام پایان نامه دکتری موفق شد مدال نقره از دانشکده پاریس دریافت کند. با وجود درخشش در غرب، یحیی عدل پس از اتمام تحصیلات به وطن بازگشت، ولی درست یک ماه بعد جنگ جهانی دوم شروع شد و او ناچار به خدمت نظام رفت. در آن زمان پروفسور «اوبرلین» برای سر و سامان دادن به وضعیت دانشکده پزشکی تهران استخدام شده بود و او دکتر عدل را برای تدریس و ریاست در مانگاه

پزشکی و مردم ایران ارائه کرد از جمله راهاندازی نخستین دوره مدون دستبازی جراحی در بیمارستان سینا، راهاندازی بخش ویژه سوانح در سال ۱۳۳۸ و انتشار مجله پزشکی با تلاش شاگردانش به نام «مکتب عدل». دکتر عدل جراح و معالج شخصیت‌های مشهور سیاسی و مذهبی مثل آیت‌الله بروجردی، آیت‌الله کاشانی، حسین فاطمی (وزیر دوره مصدق) و دیگر بزرگان نیز بوده است.

وصف این مرد نابغه و پر تلاش علم پزشکی، توصیف‌ناپذیر است به طوری که او تا ۹۳ سالگی بدون لرزش دست و ضعف بینایی عمل‌های جراحی بسیار مشکل و بزرگ را انجام می داد. دکتر یحیی عدل در ۱۴ بهمن ۱۳۸۱ دیده از جهان فرو بست.

انتخاب کرد و برای نخستین بار در بیمارستان سینا، بخش جراحی با ریاست دکتر عدل افتتاح شد.

حدادی می گوید: «دکتر یحیی عدل پدر جراحی ایران خدمات بسیار ارزنده‌ای به علم پزشکی ارائه کرد. او به جز شخصیت علمی یک وجهه سیاسی هم داشت، طوری که در ۴ دوره نماینده مجلس سنا شد. دکتر عدل معتقد بود هیچ بیماری نباید به خاطر نداشتن پول از خدمات درمانی جا بماند. او همچنین از شاگردان باهوش و کم‌بضاعت خود نیز حمایت می کرد و تعداد زیادی دانشجوی برای تحصیل طب به خارج از کشور فرستاد.»

سمانه عربیان، کارشناس تاریخ پزشکی، درباره دکتر عدل می گوید: «دکتر عدل خدمات ارزنده‌ای به علم

تجمع پزشکان معروف تهران حوالی بازار



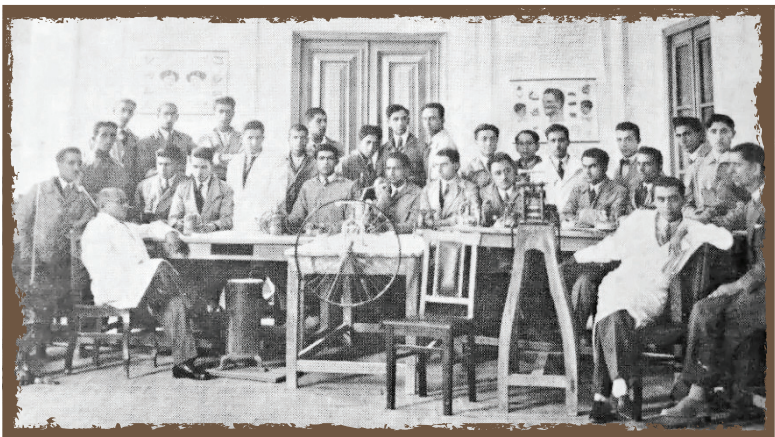
■ موضوع: محله‌های حکیم‌نشین
■ ویژگی: سکونتگاه پزشکان حاذق

بسیاری از پزشکان حاذق تهرانی در دوره قاجار، محدوده اطراف بازار بزرگ تهران را برای زندگی یا طبابت انتخاب می کردند که البته بی دلیل هم نبود. در آن سال‌ها اطراف سبزه میدان و محله عودلاجان بسیاری از پزشکان تهرانی سکونت داشتند.

تا دوره قاجار افرادی که به بیماری‌های صعب‌العلاج مبتلا می شدند بی درنگ نشانی پزشکان مشهوری که مطب آنها حوالی بازار بود را جست‌وجو می کردند و به همین دلیل اطراف خیابان ناصر خسرو، محل رفت‌وآمد بیماران و تجمع دارو فروش‌ها هم بوده است.

نصرالله حدادی، تهران پژوه درباره زندگی معروف‌ترین پزشکان تهرانی در این محدوده می گوید: «یکی از معروف‌ترین طبیبی که در محدوده بازار طبابت می کرد فردی به نام مازور عبدالله‌خان احمدیه بود. او تا سال ۱۳۱۴ سرگرد و طبیب ارتش پهلوی اول بود و بعد از پایان دوران خدمت در ابتدای خیابان پامنار مشغول طبابت شد. دکتر عبدالله‌انوار، تهران پژوه معاصر، روایت می کرد که در کودکی مشکل بلع داشته و در نهایت مازور عبدالله‌خان بدون اختیار داشتن امکانات پزشکی تشخیص می دهد که حدود یک وجب از روده‌اش باید بریده شود. مازور عبدالله‌خان یکی از حاذق‌ترین پزشکان تهرانی بود که به طهور شگفت‌انگیزی اصل بیماری را تشخیص می داد و مردم را معالجه می کرد. او دانش آموخته مدرسه دارالفنون بود و گفته می شود با داروهای گیاهی بیمارانش را درمان می کرد.» ارسطو علاج، یکی دیگر از مشهورترین پزشکانی بود که در حوالی چهارراه سرچشمه زندگی می کرد. نصرالله حدادی می گوید: «ارسطو علاج آخرین پزشکی بود که پروین اعتصامی را در فروردین ۱۳۲۰ ملاقات کرد. دکتر علاج هم از جمله افرادی بود که در تشخیص بیماری‌های سخت ید طولایی داشت و معمولاً برای درمان افراد سرشناس و رجال سیاسی دوره پهلوی اول انتخاب می شد. خانه او در کوچه حاج محمود و زیری تا چند سال قبل سرپا بود اما هرگز ثبت ملی نشد و در نهایت آن را تخریب کردند.»

قصه دردناک زق زق دندان و خداحافظی با کلبتین ترسناک



■ موضوع: نخستین دندانپزشکان تهران
■ ویژگی: درمان دندان درد با روش‌های علمی و رعایت بهداشت

روزگاری در تهران درمان دندان درد با کمک کلبتین میسر بود و بس البته این دندان کشیدن و کار با کلبتین که وسیله‌ای شبیه فیچپی قند خردکن بود، راست کار سلمانی‌ها و دلاک‌های حمام بود. اما ناصرالدین شاه در دومین سفر به فرنگ یک دندانساز خارجی را همراه خود به ایران آورد تا برای مدتی تهران صاحب دندان پزشک بشود، هر چند که بعد از مدتی دکتر هبنت جانشین این دکتر سوئدی شد. بعد از مدتی که روزگار به همین منوال گذشت دکتر هبنت به علت کهولت تهران را به مقصد کشورش ترک کرد و موسیو پولوی فرانسوی از سال ۱۲۸۶ شمسی به عنوان دندانپزشک مخصوص ناصرالدین شاه به استخدام دولت درآمد. نصرالله حدادی، تهران پژوه می گوید: «تا قبل از اینکه مؤسسه یا خانه‌ای برای کار دندانسازی و دندانپزشکی باشد مسائل دوا و درمان دندان بر عهده دلاک‌ها، سلمانی‌ها و دکان داران دوره گرد بود تا اینکه مردم به مرور زمان با مسائلی بهداشتی آشنا شدند. ابزار کار دندانپزشکی هم شامل چند کلبتین کوچک و بزرگ، مقداری پنبه، یک لگن برای تف کردن، یک شیشه آب‌نمک و شیشه کرزت و یکی دو قوطی گچ و قالب برای ساخت دندان مصنوعی بود. هیچ وسیله‌ای برای بی حس کردن دندان در کار نبود. این هنر دندانساز بود تا طوری دندان را بکشد که بیمار متوجه درد نشود و خونس هم به موقع بند بیاید.»

این تهران پژوه در بخش دیگر صحبت‌هایش درباره اینکه چطور بعد از دوره پهلوی اول علم دندانپزشکی و دندانسازی در تهران سر و سامان گرفت می گوید: «تا قبل از سال ۱۲۹۰ خورشیدی هر شخصی بر اساس تجربه‌های خود یا تحصیل در اروپا می توانست در ایران

طبابت و دندانسازی کند. اما طبابت و دندانسازی در ایران فقط منوط به دریافت اجازه‌نامه رسمی از وزارت معارف بود. با این حال در بسیاری از نقاط کشور این قانون رعایت نمی شد. برای نمونه در سال ۱۳۰۰ خورشیدی تهران ۳ دندانپزشک داشت.»

نصرالله حدادی درباره راهاندازی مدرسه دندانسازی در دارالفنون، اوایل سده ۱۳۰۰، توضیح می دهد: «سال ۱۳۰۷، وقتی رضاشاه دستور تأسیس مدرسه دندانسازی را صادر می کند، محل اولیه این مدرسه، دارالفنون بود و مدیریت آن را دکتر میلیچارسکی لهستانی، از دندانپزشکان دربار، از سال ۱۳۰۹ تا ۱۳۱۳ عهده‌دار بود و بعد از او دکتر محسن سیاح که پس از گذراندن دوره‌های تحصیلی در لوژان، پاریس و فرانکفورت، با مدرک دکتری دندانپزشکی در سال ۱۳۰۶ خورشیدی به ایران بازگشت یک سال ریاست مدرسه را عهده‌دار شد تا اینکه در سال ۱۳۱۶ با تأسیس دانشگاه تهران، مدرسه طب به آن مکان منتقل شد.»



ناگفته نماند که از دکتر سیاح باید به عنوان یکی از نخستین دندانپزشکان ایرانی و از تأثیرگذاران در پایه‌گذاری دانشکده پزشکی تهران یاد کرد. او حدود ۲۴ سال ریاست این دانشکده را بر عهده داشت. دکتر سیاح همچنین بنیانگذار سندیکای دندانپزشکان ایران در سال ۱۳۲۲ بود.